

Скільки коштує утилізувати відходи упаковки?

В.Г. Слабий, УкрПЕК, В.М. Кривошей, к.х.н., ІАЦ «Упаковка», м. Київ

* Продовження. Початок у № 3 (с. 49–52), 5 (с. 59–63) 6 (с. 47–51) 2011 р., 2 (с. 56–59) 2012 р.

У попередніх статтях були розглянуті вихідні постулати побудови систем поводження із твердими побутовими відходами та відходами упаковки (ВУ), загальна схема руху ТПВ в Україні, пілотні проекти з роздільного збору ТПВ у різних регіонах, ефективність приймальних пунктів для заготівлі вторинної сировини, які залишились ще з радянських часів. Було проаналізовано, скільки та за які послуги (вивезення ТПВ; за Постановою КМУ від 26.07.2001 р. № 915 «Про систему збирання, сортування, переробки та утилізації використаної упаковки та твердих побутових відходів») безпосередньо або опосередковано сплачує населення України, коли йдеться про видалення ТПВ та ВУ. Були наведені загальні підходи до економічних інструментів у політиці поводження з ВУ в Європі. Ретельно розглянуто один з економічних інструментів у конкурентних умовах їхнього застосування в деяких країнах, поводження з ВУ, а саме екологічні збори. У цьому номері йтиметься про депозитні схеми стимулювання процесів утилізації використаної упаковки.

Передмова

Треба згадати, що застосування будь-якого економічного інструменту для мотивації всіх учасників, які мають відношення до упаковки протягом усього її життєвого циклу, вимагає постановки чітких цілей та завдань. Практика показує: якщо такі цілі та завдання визначені, то вибрані економічні стимулятори діють майже бездоганно, а всі учасники технологічного й організаційного процесу не тільки свідомо розуміють їх і усвідомлюють своє місце у процесі, але й, що найголовніше, досягають максимального можливого результату.

Мабуть, саме тому кожна країна, відповідно до розвитку пакування, кількості упаковки кожного виду та з різного матеріалу, логістики поставок упаковки і продукції в упаковці, розвитку потужностей з переробки ВУ у вторинну сировину на різних етапах створення та функціонування систем поводження з ВУ, самостійно обирає як локальні цілі, так і економічні інструменти для їхнього досягнення. Важливим є, щоб цілі діянь у цьому процесі збігалися із загальною метою, яка визначена Директивою Європейського Союзу.

А саме — зменшити негативний вплив ВУ на довкілля і зробити це з мінімальними витратами суспільства на заходи щодо поводження з ВУ.

Згадуючи радянські часи, неважно відновити у пам'яті, як тоді поводитися з використаними скляними пляшками і банками, картонними коробками та пачками, банками із жерсті. Їх повертали у приймальні пункти за заздалегідь визначеною ціною. Більше того, такі умовні пункти, особливо для скляної тари, були в багатьох магазинах, у яких на суму еквівалентну вартості повернутих пляшок, можна було купити напої, молоко, кефір у таких самих пляшках, а іноді навіть іншу продукцію. Пляшки ретельно перевіряли (щоб не було тріщин або розбитих горловин), бо вони повертались на заводи для використання. Тобто ціль була підтримати на ринку упаковку, яка є багатооборотною. А може, це робилося ще й тому, що потужностей з виробництва нової упаковки було недостатньо.

Існування такої системи було своєрідним прообразом нинішніх депозитних схем поводження з відходами використаної упаковки, про які йтиметься в цій статті.

Депозитні системи

Економічні інструменти, які використовують для функціонування систем поводження з ВУ у вигляді екологічних зборів чи податків [1], на жаль, значною мірою перешкоджають досягненню цілей Директиви ЄС через нові диспропорції в конкуренції. Завжди вважалося, що розуміння захисту навколишнього середовища та норми і правила єдиного конкурентного ринку є як абсолютно нероздільними, так і направленими один проти одного. Тим не менш члени Єврокомісії завжди вважали, що ці два компоненти — ключові у політиці ЄС у напрямі поводження з ВУ.

Кожна країна, вибираючи інструменти для своїх систем поводження з ВУ, повинна була враховувати ці правила. Але разом з тим ці країни одночасно вимагали, щоб компанії, які оперують на ринку, адаптували свою упаковку до вимог інших країн. Зазвичай це приводило, як у випадку із сектором напоїв, до диспропорції в конкуренції. Такі диспропорції найчастіше виникають у разі використання саме депозитних схем.

Аналіз економічних інструментів систем поводження з ВУ в різних країнах показує, що депозитні системи існують як добровільні, так і примусові.

Добровільні депозити традиційно використовувалися як механізм забезпечення повернення тари багаторазового використання. При цьому розмір такого депозиту враховував

комерційний критерій у вигляді вартості тари у випадку її неповернення. Слід зауважити, що добровільні депозити контролюються лише самою промисловістю.

Примусові депозити як системи пов'язані із правовою вимогою до учасників ринку застосовувати депозит для фасованої продукції, наприклад одноразових пляшок для напоїв у місцях їхнього продажу. Вони стимулюють споживача до повернення використаної упаковки після споживання напоїв або іншої продукції.

У цьому випадку розмір депозиту не завжди відповідає вартості тари, яка не повернулася. Але такий депозит завжди підтриманий законодавчо. Треба також розуміти, що депозитні платежі не є податками. Будучи економічним інструментом у політиці охорони навколишнього середовища, вони, якщо не повернені споживачами, залишаються у виробників продукції або в роздрібних торгових мережах.

У деяких країнах депозитні системи контролюються галузевими структурами, але ефективно функціонувати можуть лише за підтримки держави. Такі системи вважаються проміжними між добровільними та примусовими. Вони характерні для таких випадків:

- депозитна система є одним із дозволених варіантів відновлення ВУ;
- забезпечена депозитом неповернута тара обкладається податком за більш низькою ставкою;
- конкретні види неповерненої тари дозволені на ринку тільки після

підтвердження відповідними органами, а депозитна система використовується для забезпечення високого рівня повернення тари та вирішення проблеми утворення сміття.

Найбільш ефективно примусові депозитні системи працюють у тих країнах, у яких відсутня загальноприйнята система поводження з ВУ або коли вони були прийняті задовго до введення таких систем. Якщо ж у країні законодавчо ухвалена система поводження з ВУ, то запровадити депозитні системи, у тому числі примусові, не так просто.

го збирання та сортування споживчої упаковки. Такі системи з'явилися пізніше.

Депозитні системи важко вводити в країнах повторно. У більшості таких випадків введення депозитів для конкретної тари неминуче веде до введення їх і для інших видів тари.

У Німеччині споживачі звично повертають використану упаковку, але в цій країні загальна система поводження

з ВУ була заснована та впроваджена значно раніше, ніж були законодавчо введені депозити. Як наслідок, організації, котрі збирали та сортували ВУ за загальною системою, втратили значні кошти.

Що сталося в Данії? Там існував закон, за яким місцеві виробники пива та інших напоїв повинні

були використовувати багаторазову упаковку. Імпортна продукція могла пакуватися в одноразову упаковку, але тільки за умови наявності депозитної системи. Таким чином намагалися вивести місцевих виробників з конкуренції із закордонними виробниками, які на практиці не мали комерційної можливості створювати власну інфраструктуру для функціонування депозитних систем.

До речі, як показує практика, депозитні системи в країнах вводяться законодавчо в більшості випадків для напоїв або іншої рідкої продукції (табл. 1). Можна відзначити, що найбільш популярні такі системи для країн Північної Європи.

Експерти відмічають [2], що примусові депозити на упаковку у більшості випадків ведуть до викривлення споживчої ситуації на ринку. Такі викривлення виникають як між матеріалами та видами упаковки, так і серед продукції в різній упаковці. Причому конкуренція виникала між упаковками як у рамках депозитної системи, так і за її межами. Але поки що не визначено ніяких закономірних залежностей такої диспропорції, що неминуче вказує на те, що сьогодні не існує ніяких однозначних норм та правил, за якими можна визначити, чи є якийсь зиск запроваджувати депозит для конкретної продукції. Фахівці вважають, що в майбутньому нові продукти та нові види упаковки для них усе більше будуть ускладнювати вибір та застосування депозитних систем. Тим більше що через різні економічні інструменти (наявність чи відсутність депозитів) у країнах, які є сусідами, споживачі вибирають найбільш вигідні за ціною продукти та напої.

Крім того, слід зазначити, що депозитні системи по відношенню до упаковки, яку не треба повертати, більш витратні для виробників, ніж оплата в організації, яка займається відновленням упаковки (табл. 2). У більшості випадків не тільки депозитні системи підвищують ціну продукції, але і їхнє забезпечення вартує більше, ніж повторно використований матеріал. Отже, такі системи суперечливі по відношенню до основної норми Директиви

Так, у Фінляндії, Норвегії та Швеції депозитні системи були запроваджені в той час, коли на ринок вперше вийшла одноразова упаковка для напоїв, яка розглядалася як заміна традиційним системам повторного використання упаковки.

Споживачі напоїв у даних країнах звикли вносити депозит та повертати використану тару з-під напоїв у разі купівлі цих напоїв. Крім того, коли депозит за одноразову упаковку в цих країнах вступив у силу, у них не існувало інших систем для систематично-

Таблиця 1.
Види продукції, для упаковки яких законодавчо введені депозитні системи

Країна	Напої		
	Пиво	Вода, охолоджені напої	Соки, коктейлі
Хорватія 	+	+	+
Данія 	+	+	Ряд коктейлів
Естонія 	+	+	+
Фінляндія 	+	+	Ряд коктейлів
Швеція 	+	+	Соки
Німеччина: • 2003-IV2006 • 3V2006 	+	+	—
	+	+	Ряд коктейлів

Таблиця 2.
Порівняння витрат на утилізацію деяких ВУ в різних країнах за різними системами, €

Країна	АІ-банка, 500 мл, 17 г		Пляшка з ПЕТФ, 1,5 л, 47 г	
	Депозит	ЗСУ *	Депозит	ЗСУ *
Австрія 	—	0,63	—	2,91
Данія 	3,68	—	6,16	—
Іспанія 	—	0,17	—	1,16
Швеція 	0,30	—	8,30	—
Естонія 	—	0,44	—	1,93
Фінляндія 	1,20	—	—	—

* ЗСУ — загальна система утилізації

ЄС — зменшувати вплив на довкілля від використаної упаковки з найменшими витратами. До того ж роздрібні мережі також не в захваті від депозитних систем. Вони мусять виділяти додаткові площі у своїх закладах, несуть додаткові витрати. Тому для продукції в упаковці, на яку діє депозитна схема, вони зменшують

площу в торговельному залі, зменшують асортимент продукції, що негативно впливає як на споживача, так і на виробника продукції. Який же вплив депозитних схем на головний результат — кількість утилізованої упаковки? Депозитні системи підвищують тільки доходи, а не рівень утилізації (табл. 3) [2]. Попри майже однакові показники утилізації різної за пакувальним матеріалом упаковки як за депозитною, так і за загальною селективною системою, вартість утилізації за ними відрізняється. Якщо взяти середню вартість утилізації 1 т усіх видів упаковки, то за загальною системою вона становить € 320–770, за депозитною — € 790–1200. Саме тому депозитні системи не знайшли в європейських країнах широкого застосування, а їхня наявність у деяких країнах є скоріше виключенням, ніж правилом.

Література

1. Слабий В.Г., Кривошея В.М. Скільки коштує утилізувати відходи упаковки? // Упаковка. — 2012. — № 2. — С. 56–59.
2. Экономические инструменты в политике обращения с упаковкой и использованными упаковочными материалами. — Europen, 2007. — С. 77. ✓

Сколько стоит утилизировать отходы упаковки?

В.Г. Слабий, В.Н. Кривошея, к.х.н.

Авторы рассмотрели один из существующих экономических инструментов системы обращения с отходами упаковки (ОУ), а также практику применения добровольных и принудительных депозитных систем в разных странах, их особенности, преимущества и недостатки. В статье проанализированы виды продукции в упаковке, для которой применяются депозитные платежи. Авторы сравнили затраты на внедрение депозитных и других систем. В статье приведены результаты утилизации ОУ при использовании различных экономических инструментов сопровождения систем утилизации ОУ.

Ключевые слова: отходы упаковки; утилизация; депозитная система.

How much is recycled packaging waste?

V.G. Slabiy, V.N. Krivoshey, Ph.D.

The authors considered one of existent system of economic instruments for handling packaging wastes (PW), and also practice of application of the voluntarily and forced deposit systems in different countries, their features, advantages and failings. There are types of products in the packaging analyzed in the article that deposit payments are used. The authors compared expenses on introduction deposit and other systems. There are results of utilization the PW by using various economic instruments of support systems for utilization the PW are results in the article.

Key words: packaging wastes; utilization; deposit system.

Таблиця 3.
Утилізація упаковки
з різних матеріалів за різними
системами (2001 р.), %

Країна	Скло	Метал	Полімери
За депозитними системами			
Данія	76	40	14
Фінляндія	50	42	15
Швеція	84	69	17
За ЗСУ			
Австрія	82	61	29
Бельгія	85	81	28
Франція	51	52	14
Німеччина	85	79	52

ПОЛИМЕРНАЯ КОМПАНИЯ

ОБЩЕСТВО С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ

Полиэтилен

Поливинилхлорид

Полипропилен

Поставки от ведущих производителей Украины и России

ул. Марины Расковой, 13, Киев, 02002, Украина
 тел./факс +38 (044) 459-00-34
 e-mail: office@ua-polymer.com
 web: www.ua-polymer.com